

Turinys

Ivadas	8
Pasirengimas mokyklai	10
1. Ar verta rengtis mokyklai?	12
2. Pasirengimas pirmai klasei: namų darbai tėvams	14
3. Penkta klasė: nauji iššūkiai tėvams ir jų vaikams	20
4. Ką apie paauglius svarbu žinoti mokytojams?	30
5. Kaip kurti mokytis motyvuojančią aplinką savo vaikams?	34
Žvilgsnis į mokyklos vidų	38
1. Dešimt žinučių mokiniams	40
2. Lūkesčiai ir tikrovė	44
3. Ką gali mokytojas?	52
4. Tėvai mokykloje	64

Kryžkelės ir atrasti keliai mokyklos koridoriuose	74
1. Mokykla pokyčių kelyje: kur nukreipti žvilgsnį?	76
2. Bendruomenės sutelktumo tema	82
3. Vadovo portretas: scena ir užkulisiai	94
3.1. Tobulėjimo zona vadovui	101
4. Į pagalbą mokytojui	106
4.1. Kaip pasirūpinti savimi?	106
4.2. Skirtingi tėvai – skirtingi bendravimo būdai	119
4.3. Susitikimai su tėvais: kodėl verta investuoti?	123
4.4. Mokytojo reagavimas į netinkamą mokinio elgesį	131
4.5. Adekvačios pasekmės, pasireiškus netinkamam vaiko elgesiui	138
5. Į pagalbą tėvams	142
5.1. Kai vaikas pasakoja apie sunkumus mokykloje su bendraamžiais	142
5.2. Kaip padėti savo vaikams ruoštis egzaminams ir patikroms	146
Vietoj pabaigos...	152

Įvadas

Mokyklos tema mano gyvenime atsirado pirmoje klasėje ir nepalieka iki šiol. Niekad neabejojau jos svarba ir įtaka žmogui. Visuomet žinojau, kad šioje erdvėje galima rasti vertingų patirčių, sudėtingų situacijų ir skaudžių išgyvenimų. Iš socialinių mokslų studijuoti pasirinkau mokyklinės psichologijos kryptį ir gan greitai sugrįžau į mokyklą, tiesa, jau kitokiu statusu, nei prieš keletą metų ją buvau palikusi. Dirbau mokyklos psichologe.

Nuo pirmųjų darbo dienų praėjo 25 metai, tačiau noras, kad mokyklos atmosfera būtų palanki ir čia dirbantiems, ir besimokantiems, nė kiek nesumažėjo.

Šiuo metu daugiausia laiko skiriu paskaitoms ir praktiniams mokymams, į kuriuos renkasi mokyklų vadovai, pagalbos specialistai, tėvai, mokytojai. Susitinku su skirtingo amžiaus mokiniais per įvairius savęs pažinimo ir asmenybės stiprinimo seminarus, neretai keliauju padėti spręsti keblias situacijas, tampa tarpininke, padedančia įveikti mokyklines duobes, į kurias įkrintame, jei tik nustojame kalbėtis ir girdėti vienas kitą.

Situacijos, su kuriomis tenka susidurti pastaruoju metu mokyklose, kelia nemažai apmąstymų ir sumaišties. Ar tikrai kiekvienas mūsų, kaip nors susijęs su mokykla (*priimantys su ugdymu susijusius sprendimus, vadovai, mokytojai, pagalbos darbuotojai, mokinio šeima*), darome viską, kad jos aplinka būtų palanki ir mokymui(si), ir tvirtesniems santykiams šioje bendruomenėje kurti.

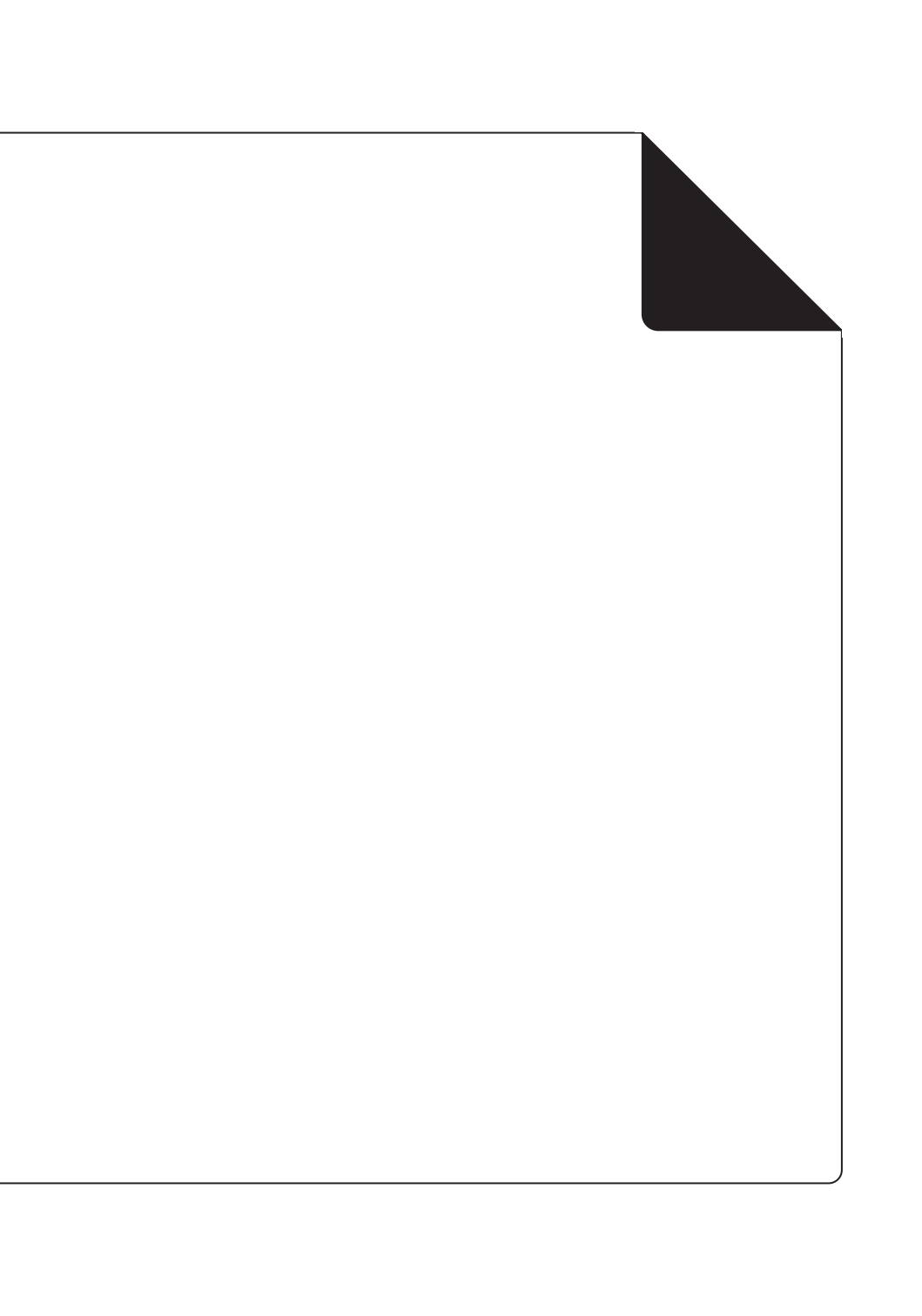
Kviečiu jus kartu ieškoti atsakymų į motyvacijos, bendrystės, atsakomybių bei lūkesčių klausimus, remsiuosi kelių dešimčių metų praktika ir dalysiuosi įžvalgomis, kurios, tikiu, suteiks vilties ir leis atrasti jėgų pokyčiui. Nepretenduoju į mokslines išvadas, tiesiog sustokime ir įvertinkime, ar tai, kas vyksta mokyklose, mus veda į priekį, o gal trukdo susikalbėti ir stabdo.

...apie knygos pavadinimą. Jis radosi netikėtai. Kita vertus, veikiausiai nieko nenutinka atsitiktinai. Dar viena sudėtinga savaitė, per kurią sutikau vadovus, mokytojus, mokinius, tėvus, tarsi „užstrigusius“ tam tikrose situacijose, tačiau nenorinčius pasiduoti ir iš visų jėgų ieškančius išeities. Žinot, kaip būna, – vilties ir jėgų dar turi, bet jų nebepakanka. Reikia profesionalaus žvilgsnio iš šalies, pastiprinimo, paramos, konkrečių galimybių sąrašo. Beje, kartais svarbus nuraminimas, kad tiek, kiek galėjai, jau seniai padarei. Dabar laikas užduotis skirti kitiems.

Tad pagalvojau, kad tam tikra žinia, idėja, kuriomis galima remtis, dalytis ir kviesti diskutuoti, yra tarsi oro gurkšnis – deguonis – įveikti sąstingį, nerimą ir nežinią. Viliuosi, kad skaitydami šią knygą, atpažinsite save, savo sunkumus ir rasite savo „deguonį“, suteikiantį ryžto ir jėgų žengti į priekį.

Jei mums pakeliui – susitiksime.

Pasirengimas mokyklai

1. Ar verta rengtis mokyklai?

Šį klausimą vis rečiau užduoda ugdymo įstaigų vadovai, mokytojai bei pagalbos specialistai, tačiau tėvai dažnai nepelnytai dar palieka jį užribyje. Kodėl taip yra?

Priežasčių esama įvairių. Vieniems atrodo, kad augdami vaikai savaime pereina iš vieno etapo į kitą, patiria nedidelių adaptacijos sunkumų, o geriau pažindami naują aplinką, palengva ima jaustis stabiliai. Kiti mano, kad už vaiko prisitaikymą mokyklinėje aplinkoje ir mokymosi (ne)sėkmes didžiausią atsakomybę turi prisiimti mokytojai, nes toks jų darbas. Žinoma, sutiksime tėvų, kurie matydami itin ryškius vaiko gebėjimus kokiose nors srityse jaučiasi užtikrinti, kad mokyklinis etapas bus lengvai įveikiamas. Tai tik dalis visuomenės įsitikinimų ir lūkesčių. Pripažįstu, kartais jie pasiteisina. Deja, ne visada.

Neretai pirmos ar penktos klasės pradžia susijusi su reikšmingu pokyčiu vaiko ir – neabejotinai – jo šeimos gyvenime. Naujas žmogaus raidos etapas, kita aplinka, dažnai – ir kiti bendraamžiai nei ankstesnėje erdvėje, pasikeitusi rutina, griežtesnė drausmė reikalauja iš vaiko nemažai fizinių ir emocinių resursų. **Jei pasirengimas mokyklai prasideda anksčiau, jėgų įveikti adaptacijos sunkumus išikvojama mažiau.**

Tėveliai klausia, kas ir kam turi ruoštis artėjant mokykliniam etapui. Regis, ir vaikas, ir šeima. Linkiu nenuvertinti tėvų nusiteikimo ir psichologinio pasirengimo, nes daugeliui seniai žinoma: **kai tėvai ramūs ir pasirengę, vaikas jaučiasi kur kas tvirčiau ir greičiau įveikia kylančius iššūkius.** Juk tėvai geriausiai pažįsta

savo atžalą, žino jos stipriąsias bei silpnąsias puses, todėl jų parama labiausiai laukiama. Prisiminkite – kiekvieno vaiko charakteris, asmeninės savybės, žinios bei įgūdžiai gali būti didžiulė pagalba arba – atvirkščiai – kliūtis iškilus sunkumams.

Turbūt pastebite, kad kalbu ne apie mokėjimą pažinti raides, skaičius ar gerus skaitymo, rašymo bei kitus mokymosi įgūdžius. Išryškiniu reikšmingus vidinius asmenybės veiksnius, kurie svarbūs vaikui augant, išgyvenant vis didesnę atsiskyrimą nuo įprastos namų aplinkos ir sudaro palankias sąlygas pasirūpinti savimi.

2. Pasirengimas pirmai klasei: namų darbai tėvams

Norėčiau šią temą pradėti nuo klausimo, kas svarbiausia vaikams pravėrus mokyklos duris? Atsakymo galite paieškoti savo prisiminimuose.

Jis gan paprastas – vaikams svarbūs santykiai su mokytoju ir bendraamžiais. O visa kita – jei šis pamatas tvirtas – ima ir pavyksta. Vadinasi, **pirmoji namų darbų užduotis – stiprinti vaiko socialinius įgūdžius: užmegzti kontaktą, jį palaikyti, rasti jėgų ir kaupti patirtį spręsti nesutarimus**. Dalijuosi praktinėmis rekomendacijomis:

- ▶ Pats geriausias palydovas – jūsų tinkamas bendravimo su vaiku (ir kitais žmonėmis) pavyzdys, kai:
 - › sveikinatės;
 - › domitės, kaip kitas gyvena, kaip jam sekasi, kokia jo nuotaika;
 - › papasakojate apie savo savijautą ir kitus aktualius dalykus;
 - › girdite, ką jums sako pašnekovas;
 - › nepertraukinėjate jo;
 - › kalbate pirmuoju asmeniu (apie tai, ką manote arba kaip jaučiatės);
 - › mokate pasakyti gerą žodį, pagirti;
 - › išreiškiate tai, ką galvojate ir jaučiate, neskaudindamas nei savęs, nei kitų;
 - › priimate skirtingą kito nuomonę.

- ▶ Animacinių filmų, knygelių, spektaklių personažai padeda išvysti įvairių elgesio ir bendravimo su kitais pavyzdžių – taip vaiko socialinės žinios tampa platesnės.

- ▶ Vaidindami (aktyviai įsijausdami į skirtingus vaidmenis) ir aptardami konkrečias situacijas, dialogus galite išmokyti vaiką tinkamai reaguoti sudėtingomis aplinkybėmis ir parodyti skirtingų elgesio modelių.
- ▶ Mokymasis iš klaidų bei patirties analizuojant, aptariant, diskutuojant ir svarstant įvairias išėitis iš susidariusios situacijos – būtinas vaiko gyvenimo palydovas.
- ▶ Vaikai linkę ieškoti bendraamžių draugijos; vieni – daugiau, kiti – mažiau. Atsižvelgdami į savo vaiko poreikius, kurkite tas galimybes savo namų aplinkoje, svečiuodamiesi pas giminaičius, draugus ir leiskite vaikui gilinti ir tobulinti šią ypatingą bendravimo patirtį.

Atkreipkite dėmesį į šias kelias praktines rekomendacijas, papildykite jas savo atradimais – neabejoju, kad esate jų turtingi.

Keliaudami toliau atrasime dar vieną sritį, kuriai verta skirti ir laiko, ir dėmesio. Tai **savarankiškumas**, pasireiškiantis nuo tada, kai vaikas jau gali pats pasiekti daiktą, nuspręsti, ką su juo daryti, išmokęs vaikščioti, nueiti ten, kur tuo metu nori. Augant vaikui keliami vis didesni lūkesčiai. Mokyklinis etapas atneša jų dar daugiau. Aptarkime, ką svarbu mokėti būsimam pirmokui.

Pateikiu sąrašą praktinių veiklų: pasitikrinkite, kokią užduotį jūsų vaikui atlikti lengva ir įprasta, o kuri – nemažai pastangų reikalaujantis iššūkis:

- ▶ Geba savarankiškai susiruošti priemonės laisvalaikiui, jei keliauja su šeima ar pas draugą.
- ▶ Geba nuspręsti, ką nori valgyti, jei yra pasirinkimas.
- ▶ Pats nusiprausia, išsivalo dantukus.
- ▶ Šiek tiek jūsų padedamas susiruošia aprangą kitai dienai.
- ▶ Dažnai prisimena, kokias priemones reikia atsinešti į ugdymo įstaigą.
- ▶ Pasirūpina maisto kiekiu lėkštėje, dubenėlyje, gėrimu – stiklinėje.
- ▶ Gali atlikti kai kuriuos namų ruošos darbus: išplauti indus, išsiurbti namus, nuvalyti dulkes, kartu atlikti sunkesnes užduotis.
- ▶ Apsirengia / nusirengia rūbelius, apsiauna batus.

Manau, šis sąrašas nėra baigtinis – jį galima pildyti atsižvelgiant į konkretaus vaiko galimybes. O jei manote, kad verta papildyti galių krepšelį, pateiksiu jums žaismingą praktinę užduotį.

UŽDUOTIS

Kartu su vaiku popieriaus lape nupieškite didelį apskritimą ir pavadinkite jį SAVARANKIŠKUMO PLANETA. Į planetos vidų, kartu pasitarę, surašykite visas užduotis, kurias vaikas moka, geba ir atlieka labai gerai. Šalia planetos pavaizduokite lėktuvėlius su pilotais, kurie taip pat nori planetą aplankyti, bet tokia galimybė atsiras tik tada, kai pavyks įveikti tam tikrus iššūkius – užduotis. Paklauskite vaiko, ką jam kol kas sunkiai sekasi savarankiškai atlikti ir kiekvienam pilotui skirkite po užduotį. Tada pasiteiraukite vaiko, kaip pilotas gali išmokti tai, ko nemoka. Vaiko išsakytas mintis papildykite savomis ir skatinkite atžalą dažniau atlikti vieno ar kito piloto vaidmenį.